

**Stockholms stads program
mot våld i nära relationer,
hedersrelaterat våld och
förtryck, prostitution,
människohandel för sexuella
ändamål samt sexuellt våld
oberoende relation
2021-2025**

Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2021–2025

Mars 2020

Innehåll

Inledning	6
Syfte med programmet.....	7
Programmets struktur.....	7
Programmets målgrupper	8
Vilka omfattas av programmet?	8
Stadens ansvar	9
Genomförande och uppföljning.....	10
Ansvar för genomförande.....	10
Ansvar för uppföljning	10
Ansvar för kunskap.....	11
<i>Giltighetstid.....</i>	<i>11</i>
Olika typer av våld som omfattas av programmet.....	12
Våld i nära relationer	12
Hedersrelaterat våld och förtryck	12
Prostitution eller sex mot ersättning.....	13
Människohandel för sexuella ändamål.....	14
Sexuellt våld oberoende relation.....	15
Våldets olika uttryck	16
Hur många är utsatta?	17
<i>Vuxna och äldre</i>	<i>17</i>
<i>Unga</i>	<i>18</i>
<i>Barn</i>	<i>19</i>
Våldets konsekvenser	19
<i>Våld mellan föräldrar</i>	<i>21</i>
Viktiga perspektiv.....	23
Jämställdhetsperspektivet.....	23
Jämlikhetsperspektiv	23
Barnrättsperspektivet och principen om barnets bästa.....	23
Rätten till utbildning och möjligheten att bli självständig	23
Normmedvetenhet.....	24
Mål kopplade till programmet	25

Mål 1 Stadens verksamheter arbetar våldsförebyggande	27
För att nå dit behöver följande vara på plats:	27
Mål 2 Våldsutövare har tillgång till återfallsförebyggande insatser utifrån sina behov	29
För att nå dit behöver följande vara på plats:	29
Mål 3 Stadens verksamheter arbetar aktivt för att upptäcka våldsutsatta vuxna och barn samt våldsutövare	31
För att nå dit behöver följande vara på plats:	31
Samverkan.....	39
Intern samverkan och samhandling i staden	39
Extern samverkan och samhandling	39
Förebyggande arbete	40
Interventioner behövs på flera nivåer	40
Olika nivåer av våldspreventivt arbete.....	40
Samhällsnivåer	41
<i>Samhälle</i>	42
<i>Närmiljö</i>	42
<i>Relation</i>	42
<i>Individ</i>	42
Arbetsgivarperspektiv	43
Fortsatt behov av kunskapsutveckling	44
Referenser	45
Kopplingar till olika styrdokument	45
<i>Internationella styrdokument</i>	45
<i>Nationella styrdokument</i>	46
<i>Stadens olika program</i>	47
Källförteckning.....	48
Böcker.....	48
Rapporter	48
Websidor.....	50
SOU:er, skrivelser och riksdagstryck.....	50
Lagar, författningar och konventioner	50
Vetenskapliga artiklar	51
Bilaga 1. Vad har hänt sen sist?	52

Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld
och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt
sexuellt våld oberoende relation 2021-2025

5 (56)

Bilaga 2. Stödinsatser inom staden	53
Kriscentrum för kvinnor och barn	56

Inledning

I Stockholms stad ska ingen behöva vara rädd för våld och det här programmets övergripande vision är därför att *Stockholm är en stad fri från våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation*. Att arbeta mot våld är en viktig del i att skapa ett socialt hållbart och jämställt Stockholm.

Kommunfullmäktige har antagit målet ”Stockholm är en trygg, säker och välskött stad att bo i och vistas i” och arbetet mot våld och för en ökad trygghet har mycket hög prioritet för Stockholms stad. Staden har med utgångspunkt i detta reviderat programmet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017–2020. Under den föregående programperioden genomfördes stora satsningar inom området i staden, se bilaga 1 för en kortfattad överblick. Inför framtagandet av det nya programmet har socialnämnden, med hjälp av Sweco, undersökt hur väl känt det tidigare programmet är i stadens verksamheter, programmets styrkor och svagheter samt utvecklingsbehov inom arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck i staden.¹

I denna nya version av programmet har målgruppen utökats till att omfatta även personer utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt personer utsatta för sexuellt våld oberoende av relationen till våldsutövaren. Programmet är tätt sammankopplat med den regionala strategin för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län² som tagits fram inom ramen för Operation kvinnofrid³ 2020. Den regionala strategin har åtta mål. I stadens program används sju av de åtta målen och i vissa fall har målen omformulerats på så sätt att ”myndigheter och aktörer” i målformuleringen har bytts ut mot ”stadens verksamheter” för att passa den kommunala nivån.⁴ Den regionala strategin har i sin tur

¹ Se rapport ”Analys våld i nära relationer” från Sweco på uppdrag av socialförvaltningen

² *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020–2026*, Rapport 2019:23, Länsstyrelsen i Stockholm

³ Operation Kvinnofrid är Stockholms läns myndighetsgemensamma samverkansplattform för att förebygga och bekämpa våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende av relation. Deltagande myndigheter är Länsstyrelsen, Kriminalvården, Polisen, Region Stockholm, Stockholms stad och Storsthlm som företräder länets 26 kommuner.

⁴ Mål nummer fem i den regionala strategin finns ej med i detta program då det uteslutande vänder sig till rättsväsendet.

en tydlig koppling till den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.⁵

Stockholms stads arbete för jämställdhet ska bidra till de nationella jämställdhetspolitiska målen⁶ med det övergripande målet *att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv*. Ett av delmålen i de nationella jämställdhetspolitiska målen är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Programmet omfattar alla nämnder och bolag i staden och riktar sig således till stadens alla medarbetare. Varje nämnd och bolag ansvarar för att följa upp de delar som rör deras verksamhet, vilket behandlas närmare i avsnittet om uppföljning längre fram.

Programmet har koppling till ett antal internationella och nationella styrdokument samt ett stort antal av Stockholms stads olika program. I avsnitt *Referenser* listas dessa dokument och program.

Syfte med programmet

Programmets huvudsakliga syfte är att förebygga våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation, och att det upptäcks om det likväl sker. Programmet syftar också till att stöd, skydd och insatser till barn, unga, vuxna och äldre inom programmets målgrupper, är samordnat, evidensbaserat och av hög kvalitet, samt adekvat och likställt oavsett var i staden de bor. Programmet är ett stöd för ett strukturerat, kontinuerligt och långsiktigt arbete mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation i staden. Programmet utgör också en grund för samverkan inom staden och för samråd med de organisationer som arbetar med programmets målgrupper, samt andra berörda aktörer och ansvariga huvudmän.

Programmets struktur

Programmet innehåller en övergripande vision och sju mål. Till varje mål finns ett antal aktiviteter samt en ansvarsfördelning för nämnder och bolagsstyrelser. Programmet har två bilagor där det

⁵ Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, utdrag ur Skr. 2016/17:10. *Makt mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*

⁶ Skr. 2016/17:10. *Makt mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*

arbete som genomförts under föregående programperiod respektive de olika typer av stöd som erbjuds i staden redogörs för.

Programmets målgrupper

Programmets målgrupper är följande:

- Barn, unga, vuxna och äldre i Stockholm som har utsatts för våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål eller sexuellt våld oberoende relation.
- Unga, vuxna och äldre i Stockholm som utövar våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck eller köper sexuella tjänster.

Vissa individer och grupper riskerar i större utsträckning att utsättas för våld och att också drabbas hårdare om de utsätts. Det handlar om att gruppen eller individen befinner sig i en utsatt situation som gör att sårbarheten ökar. Utsattheten kan variera över tid och vara kopplad till olika situationer. En individ kan ha särskilda behov av stöd och hjälp utifrån en eller flera olika faktorer som påverkar varandra.^{7, 8} Det stöd som erbjuds är inte alltid anpassat för personer med till exempel funktionsnedsättning eller som är i ett aktivt missbruk. Stadens medarbetare behöver kunskap för att upptäcka och ge ett gott bemötande, till exempelvis till hbtq-personer eller personer över 65 år i behov av stöd.

Vilka omfattas av programmet?

Alla nämnder och bolag i staden omfattas av programmet i olika utsträckning, beroende på vad nämnden eller bolaget ansvarar för. Vissa nämnder och bolag berörs främst utifrån sin roll som arbetsgivare, medan andra berörs av många olika mål och aktiviteter. Socialtjänst,⁹ skola och förskola är de verksamheter som omfattas av flest mål och aktiviteter. Detta framgår i avsnitt *Mål kopplade till programmet*, där aktiviteter och ansvar står angivet.

Arbetet ska ske systematiskt genom samverkan mellan stadens berörda verksamheter, tillsammans med andra myndigheter och

⁷ *Handlingsplan mot prostitution och människohandel*. Bilaga till regeringsbeslut 2018-02-08 nr II:1. Socialdepartementet.

⁸ *Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* (2016) Socialstyrelsen

⁹ Socialtjänstens verksamheter vänder sig till barn, unga, vuxna och äldre.

civilsamhället, enligt kunskapsbaserade metoder och innefatta tydlig ledning och styrning.

Stadens ansvar

Staden har ansvar för att inom framförallt socialtjänsten, skolan och förskolan arbeta förebyggande mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation.^{10, 11} Socialtjänsten har också ett ansvar att arbeta uppsökande för att förhindra att människor far illa och främja trygga och goda levnadsförhållanden.¹² I 5 kap. 11§ socialtjänstlagen (2001:453) fastställs kommunens ansvar för stöd till brottsoffer och att kvinnor och barn som utsatts för våld från närstående särskilt ska beaktas. Utöver att ansvaret regleras i lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd, finns också bestämmelser och vägledning i stadens styrdokument för socialtjänst, skola och förskola.

Arbetet mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation har mycket hög prioritet för Stockholms stad.

¹⁰ 1 kap. 5§ skollag (2010:800), 5 kap. 1§ socialtjänstlag (2001:453) I lagrummen anges inte specifikt dessa typer av våld men att man ska arbeta mot kränkningar och aktivt främja respekten för mänskliga rättigheter mm.

¹¹ *Handlingsplan mot prostitution och människohandel*. Bilaga till regeringsbeslut 2018-02-08 nr II:1. Socialdepartementet

¹² 3 och 5 kap. socialtjänstlag (2001:453)

Genomförande och uppföljning

Ansvar för genomförande

Programmet har identifierat ett antal aktiviteter och indikatorer som nämnder och bolagsstyrelser har ansvar för. Ansvariga nämnder och bolagsstyrelser kan även ta fram och följa upp egna aktiviteter och indikatorer. Arbetet utförs inom ramen för ordinarie planering och uppföljning av verksamheten. I verksamhetsplanerna ska nämnder och bolagsstyrelser precisera hur de kommer att arbeta med och följa upp programmets mål och aktiviteter.

Ansvar för uppföljning

Varje nämnd och bolagsstyrelse ansvarar för att genomföra angivna aktiviteter och följa upp dem och de indikatorer de berörs av i ILS (Stockholms stads system för integrerad ledning och uppföljning av verksamhet och ekonomi). Indikatorer och aktiviteter i programmet kopplas till programmet genom att i rullistan för program väljas ”Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2021–2025”. Insatserna för att förverkliga programmet följs upp i den ordinarie uppföljningen av mål, aktiviteter och indikatorer i tertiärrapporter och verksamhetsberättelse.

Utformningen av indikatorer försvåras av att staden har begränsad tillgång till egen statistik om våldsutsatthet och – utövande inom de olika målgrupperna i programmet. Stadens verksamhetssystem genomgår ett stort utvecklingsarbete vilket sannolikt kommer att öka möjligheterna till statistikinhämtning i framtiden. Andra verktyg såsom särskilda enkäter, brukarundersökningar eller fokusgrupper kan också fungera som värdefulla komplement för uppföljningar, liksom nationella uppföljningar.

Socialnämnden ansvarar för en samlad uppföljning av programmet för hela staden och för en övergripande samordning.

Kommunstyrelsen ansvarar för en samlad uppföljning av kommunfullmäktiges mål för arbetet inom stadens verksamheter och för att vid behov tydliggöra stadens prioriteringar inom området.

Ansvar för kunskap

Nämnder och bolagsstyrelser ansvarar för att det finns tillräcklig kunskap i organisationen för arbetet med programmet.

Socialnämnden ansvarar för att, i samband med introduktionen av programmet, genomföra utbildningsinsatser för förvaltnings- och bolagsledningarna samt nyckelpersoner.

Giltighetstid

Programmet gäller för perioden 2021–2025.

Olika typer av våld som omfattas av programmet

Våld i nära relationer

Våld i nära relationer är olika typer av våld som sker inom ett antal olika relationer, mellan partners, syskon och andra familje- och släktrationer, men det kan också omfatta exempelvis hemtjänstpersonal och personlig assistans. Vem som kan betraktas som närstående kan variera från fall till fall, beroende på vilka familje- och levnadsförhållanden som råder i det enskilda fallet.

Det som är speciellt med våld i nära relationer är att den utsatta ofta har starka känslomässiga band till våldsutövaren, vilket försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott. Våldet sker vanligtvis inomhus i den utsattas hem och varierar i allvarlighetsgrad och frekvens. Våld mellan unga utövas också inom ramen för nära relation och den intima sfären, även om parterna inte har gemensamma barn eller är sammanboende. Ofta blir våldet allvarligare ju längre relationen pågår.

Att arbeta med insatser till våldsutövare och lägga ansvaret för beteendeförändring hos den som använder våld är en viktig utveckling i arbetet mot att nå målet att våldet ska upphöra. Detta innebär inte att arbetet för att stötta och skydda dem som utsätts ska nedprioriteras.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck bygger på traditioner och normer och syftar till att bevara, eller återupprätta, en familjs heder inför en specifikt definierad omgivning.¹³ Det finns ett samband mellan religiositet och bevarande av hedersnormerna, dock finns inget samband mellan våldsutövandet och någon specifik religion. Hedersförtryck förekommer inom olika etniska och religiösa grupper.^{14, 15} I hederskontexten är den enskilda individens intressen underordnade kollektivets, det vill säga familjens eller släktens. Om en person anses bryta mot de regler och normer som finns

¹³ í Baianstovu, Rúna m fl. (2018) *Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018.*

¹⁴ Wikan, Unni (2005) *En fråga om heder.*

¹⁵ *Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt (2010)*
Nationellt Centrum för Kvinnofrid

framförallt kring sexualitet och relationer, vanäroar det familjen och släkten. Alla typer av normöverträdelser riskerar att mötas med repressalier såsom ökad kontroll, att tvingas åka utomlands för att uppfostras av släktingar och kvarhållas mot sin vilja, eller att tvingas gifta sig. Tvångsäktenskap är en form av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld mot barnet.

Våldets kollektiva karaktär gör att det i många fall finns ett flertal våldsutövare av båda könen och ett flertal utsatta, samt personer som befinner sig i, eller växlar mellan dessa två positioner.¹⁶ Utsatta kan vara både barn, unga, vuxna och äldre oberoende kön eller könsidentitet. Då flickor och kvinnor anses vara bärare av familjens heder drabbas de oftast hårdast av begränsningar, kontroll, tvång och våld, men även pojkar och unga män drabbas av begränsningarna. De förväntas också utöva kontroll över sina kvinnliga släktingar. Andra särskilt utsatta grupper är hbtq-personer och personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Kön och generation är grunden för maktutövningen och män och äldre har rätt att kontrollera familjemedlemmars handlingsutrymme, vilket särskilt drabbar kvinnor och flickor. Även kvinnor är med och reproducerar hederskulturen, då de som mödrar ofta anses vara ansvariga för uppfostran av barnen enligt hedersnormerna. Ibland kan omgivningen, såsom grannar och bekanta till familjen och släkten, vara en del i att upprätthålla den sociala kontrollen.

Prostitution eller sex mot ersättning

Att sälja sex kan beskrivas med olika begrepp, vanligt är *sex mot ersättning* eller *prostitution*. I detta program används företrädesvis *sex mot ersättning*. *Prostitution* används huvudsakligen när fenomenet som sådant i form av omfattning, arenor och utvecklingstendenser beskrivs. Anledningen är att begreppet prostitution kan ge felaktiga associationer, bland annat i form av stereotypa föreställningar, och att många av dem, inte minst unga, som har erfarenhet av sex mot ersättning inte själva definierar sig som prostituerade. De felaktiga associationerna kan göra det svårare att upptäcka och förstå de personer som behöver hjälp och stöd. Begreppet sex mot ersättning syftar till att vidga perspektiven. Valet

¹⁶ i Baianstovu, Rúna m fl. (2018) *Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018*.

av begrepp är en viktig del i arbetet med och bemötandet av personer med erfarenheter av sex mot ersättning.¹⁷

Med *sex mot ersättning* menar vi i detta program när en person får ersättning i utbyte mot sexuella handlingar. Ersättningen kan innefatta pengar, mat eller materiella saker som mobiltelefon eller cigaretter, eller någonstans att sova. Den som har sex mot ersättning kan antingen få ersättningen själv, eller vara utsatt för någon som genom en verksamhet främjar eller förmedlar individen i prostitution, vilket kan klassas som människohandel för sexuella ändamål eller koppleri.¹⁸

Människor som lever i prostitution är en heterogen grupp som innefattar såväl kvinnor, män och transpersoner. Merparten som köper sex är män.¹⁹ I Sverige är sexköp förbjudet och lagen slår fast att prostitution är en del av mäns våld mot kvinnor och ett uttryck för ojämlikhet.²⁰ Därför straffas individen som köper sexuella tjänster eller handlingar och inte individen som säljer.

Även minderåriga exploateras sexuellt i prostitution. I lagen betecknas det som utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, barnet är då ett brottsoffer och handlingen har ett högre straffvärde än motsvarande handlingar som riktar sig mot vuxna.²¹ Under senare år har så kallad sugardejting blivit vanligare i Sverige. Sugardejting innebär att en person, ofta en vuxen välbeställd man, agerar ”sugardaddy” till en yngre person, en ”sugarbabe” eller ”sugarboy”. I utbyte mot sexuella handlingar får den yngre personen ersättning i form av pengar, resor, dyra restaurangbesök och annat.²² Både polisen²³ och yrkesverksamma inom stadens egna verksamheter som arbetar med personer utsatta för prostitution ger uttryck för att det numera är en mycket vanlig väg för unga in i att sälja sex mot ersättning.

Människohandel för sexuella ändamål

Människohandel för sexuella ändamål innebär att en person genom otillbörliga medel (olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av

¹⁷ *Sex mot ersättning* (2015), Socialstyrelsen

¹⁸ *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026*, Rapport 2019:23, Länsstyrelsen i Stockholm

¹⁹ *Sex mot ersättning* (2015), Socialstyrelsen

²⁰ SOU 2010:49. *Förbud mot köp av sexuell tjänst En utvärdering 1999–2008*. Betänkande av Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst.

²¹ Justitiekontorets betänkande 2019/20:JuU7

²² *Människohandel för sexuella och andra ändamål*. Lägesrapport 20. Rapport 2018. Polismyndigheten

²³ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/varmland/sugardating-en-allt-vanligare-verksamhet>

någons utsatta belägenhet) rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en individ i syfte att exploatera för sexuella ändamål. Om gärningen görs mot barn döms brottet som människohandel även om inte något otillbörligt medel har använts.²⁴ Handel med människor, inklusive barn, är idag den tredje största brottsliga verksamheten i världen, näst efter narkotika- och vapenhandel.²⁵

Sexuellt våld oberoende relation

Sexuellt våld oberoende relation kan beskrivas som kränkningar och övergrepp med sexuella förtecken. Det kan vara allt från att en individ tjar sig till sex, sexuella trakasserier, till att en individ blir utsatt för våldtäkt. Det kan också handla om att tvinga någon att utföra olika typer av sexuella handlingar, eller grooming, som kan beskrivas som förberedelse till sexuella övergrepp mot barn. Sexuellt våld kan ske både i nära relation, av bekant eller okänd.²⁶

²⁴ *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026*, Rapport 2019:23, Länsstyrelsen i Stockholm

²⁵ www.unicef.se

²⁶ *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020-2026*, Rapport 2019:23, Länsstyrelsen i Stockholm

Våldets olika uttryck

Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och prostitution och människohandel kan ta sig många olika uttryck, som i vissa fall skiljer sig beroende på om den utsatta är ett barn eller en vuxen eller äldre person.

Fysiskt våld

Fysiskt våld kan bestå av alltifrån hårda grepp, knuffar och örfilar till knytnävsslag, användande av vapen, att bränna den utsatta eller, om det gäller ett barn, skakning.

Psykiskt våld

Det psykiska våldet kan handla exempelvis om hot, tvång, trakasserier, glåpord, förlöjliganden, kontroll, och social isolering. Bland unga personer utförs ofta det psykiska våldet digitalt, via sociala medier och mobiltelefon. Psykiskt våld mot barn kan också vara att systematiskt utsätta ett barn för nedvärderande omdömen, kränkningar eller känslomässigt lidande.

Sexuellt våld

Sexuellt våld kan innebära att tvinga någon till sexuella handlingar, tvinga någon att titta på pornografi, sexuella trakasserier, sexuellt kränkande språk, att sälja någon för sexuella ändamål och våldtäkt. Det kan också handla om könsstympning och tvångsgifte.

Materiellt och ekonomiskt våld

Materiellt och ekonomiskt våld kan bestå av att ha sönder ägodelar som betyder mycket för den andre, stöld, ekonomisk kontroll, att tvingas ta lån eller teckna abonnemang åt någon annan.

Försummelse

Våld i form av försummelse riktas ofta mot personer med nedsatt funktionsförmåga som har svårt att i vissa avseenden klara sig själva. Det kan exempelvis handla om medvetet felaktig medicinerings, vanvård, få för lite mat och dryck, inte få tillgång till hjälpmedel eller nekas hjälp med hygien.

Latent våld

Ibland utövas inte våldet aktivt så ofta, det räcker att det finns där latent och att den utsatta vet att det *kan* upprepas, för att skapa en otrygg situation och begränsa och kontrollera den utsatta i dennes vardag.

Våld mot husdjur

Om det finns husdjur i hemmet är det inte ovanligt att våldsutövaren även använder våld mot djuret för att kontrollera den eller de personer som utsätts för våld. Handlingen att skada djur är dubbel: den skadar djuret och sårar och skapar otrygghet hos den/de våldsutsatta. Genom att utsätta djuret för våld kan våldsutövaren exempelvis förmå den våldsutsatta att lämna ett skyddat boende och komma hem för att rädda djuret.

Hur många är utsatta?

Vuxna och äldre

I Sverige har drygt var femte person mellan 16–79 år någon gång utsatts för våld i en nära relation. Bland äldre, de mellan 65–79 år i studien, uppgav drygt 16 respektive 10 procent av kvinnorna och männen att de utsatts för våld i en nära relation någon gång i livet.²⁷ Våldet kan förekomma i alla åldrar och i alla samhällsgrupper. I majoriteten av fall är det en man som utsätter en kvinna för våld, och det sambandet stärks alltmer ju grövre våldet är. Drygt 25 procent av kvinnorna i Sverige har någon gång utsatts för våld i nära relation medan motsvarande andel för männen är ungefär 17 procent. Psykiskt våld i form av kränkningar, inskränkningar i frihet, hot och trakasserier är vanligast. Våldet mot kvinnor är oftast mer upprepat än våldet mot män, och mer än tio gånger fler kvinnor behöver uppsöka vård för skador till följd av grov misshandel. Kvinnor har också en betydligt högre risk att utsättas för dödligt våld i en nära relation.²⁸

Flera studier visar att fler män än kvinnor har erfarenhet av att ha sex mot ersättning. I två av de senare studierna, genomförda 2011 och 2014 svarar 0,7 procent av de tillfrågade ja på frågan om de haft sex mot ersättning. Uppdelat på kön är siffrorna 0,6 respektive 0,2 procent för kvinnorna i de två studierna, och 0,8 respektive 1,2 procent för männen.²⁹

När det gäller människohandel för sexuella ändamål uppskattas mellan 160 och 400 personer bli utsatta i Sverige.³⁰

²⁷ *Brott i nära relationer En nationell kartläggning*. Brottsförebyggande rådet. Rapport 2014:8.

²⁸ SOU 2014:49 *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga*.

²⁹ *Sex mot ersättning. Utbildningsmaterial om stöd och hjälp till vuxna* (2015) Socialstyrelsen

³⁰ Skr. 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*

Unga

Våld i nära relationer bland unga kan inte reduceras till att förstås som ”tonårsproblem” eller ”kärleksbekymmer”. Våldet är ett allvarligt och komplext samhällsproblem som visar liknande mönster som våld mellan vuxna i nära relationer och måste därför tas på lika stort allvar.³¹ Enligt en analys gjord av Brottsförebyggande rådet 2018³² uppgav 23 procent av tjejerna i åldern 16–24 år att de utsatts för systematiska kränkningar eller förödmjukelser, försök till inskränkning av deras frihet, hot, trakasserier, misshandel eller sexualbrott en eller flera gånger av en nuvarande eller före detta partner. Motsvarande siffra för killar var 14 procent och totalt angav alltså knappt var femte person i åldersgruppen att de utsatts för våld i en nära relation. En mycket liten del av dessa brott polisanmälades.

Enligt den statliga utredningen *Våld i nära relationer, en folkhälsofråga* (SOU 2014:49) kan det uppskattas att ungefär 10 procent av ungdomarna från högstadiet och upp till 25 år, det vill säga cirka 100 000 personer, är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i Sverige idag. Därutöver tillkommer utsatta vuxna.³³

Enligt den kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck som staden genomförde ihop med Göteborgs stad och Malmö stad 2018,³⁴ hade tio procent av niondeklassarna i Stockholm begränsningar i form av att de förväntades vänta med sex till äktenskapet (i studien kallat oskuldsnormer) och sju procent utsattes för och eller utsatte familjemedlemmar för kollektivt sanktionerat våld.

Det är svårt att säga något om omfattningen av hur många unga som har erfarenhet av sex mot ersättning. Enligt två studier som genomförts i årskurs tre på gymnasiet har 1,7 procent av killarna och 1,2 procent av tjejerna erfarenhet av sex mot ersättning. Genomsnittsåldern för att ha sex mot ersättning första gången är 14,9 år enligt studierna.³⁵

³¹ Överlien, Carolina (2018). *Våld mellan ungdomar i nära relationer. Digitala medier och utövande av kontroll*. Socialvetenskaplig tidskrift 2018:1

³² *Brott i nära relationer bland unga*. Kortanalys 6/2018. Brottsförebyggande rådet.

³³ SOU 2014:49 *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga*.

³⁴ i Baianstovu, Rúna m fl. (2018) *Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg, Malmö och Stockholm 2017–2018*.

³⁵ *Sex mot ersättning. Utbildningsmaterial om skydd och stöd till barn och unga* (2015) Socialstyrelsen

Barn

Drygt 13 procent av barn i högstadieålder i Sverige har blivit utsatta för våld av en närstående, varav tre procent upprepade gånger.³⁶ Det verkar finnas en viss överlappning mellan att utsätta sin vuxna partner för våld och att utsätta sina barn. Studier visar att någonstans mellan 20 och 70 procent av barnen som har upplevt våld från ena föräldern mot den andra också själva har blivit direkt utsatta. Vissa studier pekar också på samband mellan mäns våld mot kvinnor och sexuella övergrepp mot barn.³⁷ Vissa barn är multipelt utsatta och i studien ”*Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*” framkommer att de barn som är upprepat utsatta eller utsatta för allvarligt våld också oftare är utsatta för flera typer av våld. Barn med olika typer av funktionsnedsättningar och kroniska sjukdomar är särskilt utsatta och uppger dubbelt så ofta som andra barn att de har blivit utsatta för fysiskt våld.³⁸ Detta gäller särskilt för barn och unga med funktionsnedsättning som lever i en hederskontext. De löper större risker att utsättas för våld och förtryck.³⁹

Våldets konsekvenser

Att utsättas för våld direkt eller indirekt får ofta allvarliga konsekvenser för barn, unga, vuxna och äldre, både avseende hälsa och andra livsbetingelser såsom möjlighet att arbeta (vilket får stora ekonomiska följder) eller fullfölja sin skolgång, delta i fritidsaktiviteter och upprätthålla och delta i sociala sammanhang med vänner. En annan konsekvens rör ett grundläggande behov hos alla människor oavsett ålder, nämligen tryggheten i att ha en stabil boendesituation. Med det rådande läget på bostadsmarknaden i Stockholm och länet är det väldigt svårt för många att ordna en bostad. Det innebär att våldsutsatta vuxna och deras barn ibland fortsätter bo med någon som utsätter dem för våld, eller blir kvar längre än önskvärt på skyddat boende. 22 procent av de barnfamiljer med socialtjänstkontakt som levde under osäkra

³⁶ *Detta borde alla veta om barnmisshandel*. Rädda Barnen.

³⁷ Heimer, Gun, Björck, Annika, Kunosson, Chrystal (red.) (2014) *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*.

³⁸ Jansson, Staffan, Jernbro, Carolina. *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

³⁹ <http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/hedersvald-och-intellektuell-funktionsnedsattning/>

boendeförhållanden i Stockholm vid en kartläggning i april 2019 gjorde det till följd av våld i nära relation.⁴⁰

Utifrån ett hälsoperspektiv orsakar våldet stort lidande psykiskt och fysiskt hos dem som utsätts, både på kort och lång sikt. Ett exempel är riskbruk av alkohol som är dubbelt så vanligt hos personer som i vuxen ålder har varit utsatta för allvarligt sexuellt eller fysiskt våld än hos dem som inte varit det. Symtom på posttraumatisk stress ökar markant, likaså depression och självskadebeteende. En studie om våldsutsatthet och hälsa visade att hjärtinfarkt är två till fyra gånger vanligare hos kvinnor i åldern 56–74 år som har varit utsatta för våld, än hos dem som inte har varit det.⁴¹ Bland äldre är det vanligt att de är isolerade och beroende av den person som utsätter dem för våldet.⁴²

Hedersrelaterat våld och förtryck innebär att en stor del av, eller hela, personens nätverk kan vara inblandat i utövandet av våldet, förtrycket och i den sociala kontrollen. Detta leder till att de som är utsatta ofta blir isolerade och att ett uppbrott från förövarna kan leda till stor ensamhet.

För barn kan våldet få många olika konsekvenser. Utöver konsekvenser för skolgång och socialt liv som nämnts ovan kan det handla om fysiska skador som blåmärken, frakturer, tandskador och inre blödningar, men också om psykiska och beteendemässiga konsekvenser. Barnet kan exempelvis få svårigheter i skolan, ha hög skolfrånvaro, känna oro och ångest, utveckla ett självskadebeteende, sömnsvårigheter och försöka begå självmord.

Våld bland unga, där våldsutövaren är en nuvarande eller tidigare partner, är associerat med flera negativa konsekvenser för de som utsatts, till exempel depression, självmordstankar, fysisk ohälsa och risk för ökat alkohol- och narkotikabruk.⁴³

Dynamiken och uttrycket i våldet bland unga liknar på flera sätt det som sker mellan vuxna. Olika former av våld, sexuellt, fysiskt och psykiskt våld, överlappar varandra och våldet sker i det dolda, i de ungas intima sfär. Våld som rör unga utövas ofta genom digitala medier och mobiltelefoner, till exempel kan hot och kontroll ske digitalt. Professionella som möter ungdomar som utsatts för våld i nära relation behöver ha kunskap och förståelse för vad det innebär

⁴⁰ Stockholms stads program för att motverka hemlöshet 2020–2025

⁴¹ *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa.* (2014). Nationellt centrum för kvinnofrid

⁴² *Våld mot äldre kvinnor. En forsknings- och kunskapsöversikt.* (2016) Nationellt Centrum för Kvinnofrid

⁴³ *Brott i nära relationer bland unga.* Kortanalys 6/2018. Brottsförebyggande rådet.

att vara tonåring. Att vara 15 år i dag innebär att vara på sociala medier, och att bli utestängd eller raderad kan generera en känsla av att inte längre finnas till.⁴⁴ En bild som ofrivilligt sprids på sociala medier kan leda till stora psykiska påfrestningar för den utsatta.

För barn, unga och vuxna som utsätts för människohandel för sexuella ändamål kan konsekvenserna, utöver ovan nämnda fysiska och psykiska konsekvenser, också bli svåra socialt. Det kan vara mycket tufft att återvända till hemlandet och familjen på grund av skam och stigmatisering, vilket kan leda till social utstötning. Risken är då stor att de återigen utnyttjas i prostitution eller annan exploatering.⁴⁵

Våld mellan föräldrar

Ungefär tio procent av barnen i Sverige har upplevt våld från den ena föräldern mot den andra, fem procent gör det ofta.⁴⁶ Vissa barn är mer utsatta än andra, däribland barn till separerade föräldrar.

I programmet har begreppet ”upplevt våld” valts istället för ”barn som bevittnar våld”. Barn som ser eller hör våld som utövas av en förälder mot den andra ”bevittnar” inte bara våldet. Barnet kan inte betraktas som en utanförstående person i en sådan situation. Begreppet ”upplever” innefattar också alla sinnen, barnet kan exempelvis höra och därmed uppleva att en förälder utsätts för våld av den andra. Givetvis innefattar begreppet även barn som själva blir direkt utsatta för våld av en närstående.

Barn uppfattar ofta våldet och dess konsekvenser, även om de inte fysiskt har varit med i rummet vid våldstillfället. Många barn upplever en stor vanmakt och maktlöshet när en förälder blir utsatt för våld och en del försöker gå emellan för att stoppa våldet.

Föräldrarna är de som primärt ska ge sina barn trygghet och omvårdnad. Barnet behöver en stabil och trygg miljö för att utveckla en trygg anknytning till sina föräldrar och behöver få sina behov bekräftade och bli sedda av föräldrarna. Konflikter mellan föräldrarna gör ofta att de inte kan tillgodose dessa behov hos barnet. Att uppleva våld av och mot sin förälder kan därför betraktas som psykisk misshandel. Det kan i många fall vara traumatiskt för barnet och en del barn uppvisar tecken på

⁴⁴Överlien, Carolina (2018). *Våld mellan ungdomar i nära relationer. Digitala medier och utövande av kontroll*. Socialvetenskaplig tidskrift 2018:1

⁴⁵ www.unicef.se

⁴⁶ Heimer, Gun, Björck, Annika, Kunosson, Chrystal (red.) (2014) *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*.

posttraumatisk stress (PTSD) i form av exempelvis mardrömmar, koncentrationssvårigheter och undvikande av det som påminner om händelsen. Andra symtom som kan uppstå är sömnlöst, ont i magen och utåtagerande alternativt inåtvänt beteende. Större barn och ungdomar kan ibland rymma hemifrån eller börja använda droger som en reaktion på att de far illa. Det är viktigt att vuxna som möter barn och ungdomar i barnomsorg, skola och fritidsaktiviteter har kunskap om tecken på att ett barn far illa. Barn berättar sällan om sin utsatthet på grund av rädsla, lojalitet, skuld och skam. Barn som växer upp i hushåll med våldsproblematik behöver ha bra relationer till stabila vuxna, som kan bekräfta deras upplevelser och ge känslomässigt och annat stöd för barnet att hantera sin situation.^{47 48}

Alla som känner oro för eller får veta att ett barn far illa bör anmäla det till socialtjänsten. Många medarbetare i staden är också skyldiga att göra det utifrån att de i sitt arbete omfattas av anmälningsplikten i 14 kap. 1§ socialtjänstlagen. Utifrån de omfattande konsekvenser som kan uppstå för ett barn som upplevt våld är det mycket viktigt att socialtjänsten gör barnkonsekvensanalyser vid utredning av både barn- och vuxenärenden där det finns barn med i bilden.⁴⁹

⁴⁷ Heimer, Gun, Björck, Annika, Kunosson, Chrystal (red.) (2014) *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*

⁴⁸ *Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer.* (2015) Socialstyrelsen

⁴⁹ Se gärna metodstödet ”Stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten” som finns på stadens intranät

Viktiga perspektiv

Att ha kunskap om nedanstående perspektiv i arbetet bidrar till att öka förståelsen kring olika behov, vilket ökar möjligheten till mer träffsäkra insatser. Perspektiven behöver finnas med i alla beslut, på alla nivåer och i alla steg. Perspektiven får inte bli separata frågor utan en central del i planering, genomförande och uppföljning.

Jämställdhetsperspektivet

Jämställdhet innebär att kvinnor och män har samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden. Mäns våld mot kvinnor och rätten till sin egen kropp är en central del i både svensk och internationell jämställdhetspolitik.

Jämlikhetsperspektiv

Jämlikhet betyder att alla människor har lika värde och rättigheter, vilket också fastställs i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Det innebär att inte göra skillnad på människors rätt att inte bli utsatt för våld, att ha makt att forma samhället och sitt eget liv och att åtnjuta kroppslig integritet med hänvisning till kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Barnrättsperspektivet och principen om barnets bästa

Arbetet mot våld ska utgå från principen om barnets bästa som bland annat förutsätter barnets rätt att komma till tals och få sina synpunkter beaktade. Barn ska inte behandlas som bihang till vårdnadshavare utan som rättighetsbärare.

Rätten till utbildning och möjligheten att bli självständig

Att fullfölja sin skolgång är enligt forskning en viktig skyddsfaktor för barn. Det minskar risken för en rad andra sociala problem längre fram i livet,⁵⁰ och möjliggör för individen att bli självständig som vuxen. Rätten till utbildning för alla barn är dessutom en del av FN:s barnkonvention som är lag i Sverige sedan 1 januari 2020. Att uppleva våld från närstående, direkt eller indirekt, eller utsättas för

⁵⁰ Social rapport 2010, Socialstyrelsen. 2010

Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025

24 (56)

prostitution, människohandel för sexuella ändamål eller annat sexuellt våld är ett allvarligt hot mot barn och ungas möjligheter att fullfölja sin skolgång.

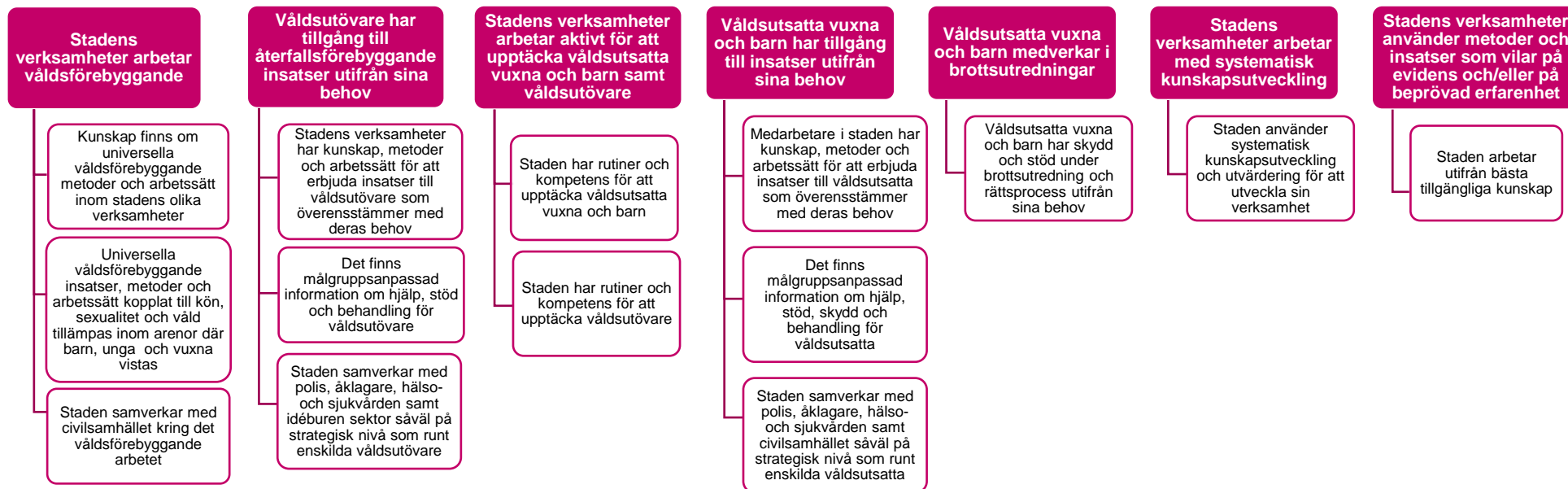
Normmedvetenhet

Normmedvetenhet handlar om att fokusera på och granska de normer och strukturer som leder till att människor kränks, diskrimineras eller osynliggörs i samhället och i verksamheten. Det kan exempelvis handla om att diskutera vilka verksamheten är anpassad för och om det finns personer som inte inkluderas. Det finns starka normer kopplat till de sju diskrimineringsgrunderna: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder.

Mål kopplade till programmet

För att nå visionen ”*Stockholm är en stad fri från våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation*” finns det sju mål. Till respektive mål står angivet vad som behöver vara på plats för att nå respektive mål. Förutom detta finns aktiviteter samt en ansvarsfördelning för nämnder och bolag. Samtliga aktiviteter följs upp årligen. För mer om uppföljning se avsnitt *Ansvar för uppföljning*.

Stockholm är en stad fri från våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation

Mål 1 Stadens verksamheter arbetar våldsförebyggande

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Kunskap finns om universella våldsförebyggande metoder och arbetssätt inom stadens verksamheter.
- Universella våldsförebyggande insatser, metoder och arbetssätt kopplat till kön, sexualitet och våld tillämpas inom arenor där barn, unga, vuxna och äldre vistas.
- Staden samverkar med civilsamhället kring det våldsförebyggande arbetet.

Indikatorer

Andel skolor i kommunal regi som bedriver ett systematiskt våldsförebyggande arbete för elever. (Utbildningsnämnden)

Aktivitet	Ansvariga nämnder
Implementera och sprida föräldraskapsstödsprogram i syfte att förebygga våld och konflikter inklusive hedersrelaterat våld och förtryck	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Implementera strukturerade universella våldspreventiva program med fokus på män, pojkar och maskulinitetsfrågor i förskolan, skolan och fritidsverksamheter för unga som exempelvis Machofabriken, Hedra, MVP och Agera tillsammans	Socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden
Säkerställa att skolans sex- och samlevnadsundervisning innefattar jämställdhet och frihet från våld i skolan	Utbildningsnämnden
Sprida regional kampanj för att påverka attityder till sexköp och pornografi	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden

Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025

28 (56)

Aktivitet	Ansvariga nämnder
Förebyggande insatser riktade till barn och unga som riskerar att utsättas för prostitution	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden
Centrum för samhällsorientering säkerställer att fortbildningen för samhällskommunikatörer innehåller kunskap om lagstiftning och samhällets stöd kring våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck	Arbetsmarknadsnämnden
Sprida information om civilsamhällets resurser i syfte att nå barn, unga, vuxna och äldre som inte kommer i kontakt med stadens egna verksamheter	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden
Hjälpa till att sprida rapporter och stödmaterial från civilsamhället	Socialnämnden

Mål 2 Våldsutövare har tillgång till återfallsförebyggande insatser utifrån sina behov

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Stadens verksamheter har kunskap, metoder och arbetssätt för att erbjuda insatser till våldsutövare som överensstämmer med deras behov.
- Staden samverkar med polis, frivården, åklagare, hälso- och sjukvården samt civilsamhället såväl på strategisk nivå som runt enskilda våldsutövare.

Indikatorer

Andel familjer, där unga har lämnat familjen eller omhändertagits på grund av hedersrelaterat våld och förtryck inom familjen, som fått krisstöd. (Stadsdelsnämnderna)

Antal våldsutövare i en nära relation eller i en hederskontext som har kontakt med RVC. (Stadsdelsnämnderna)

Aktivitet	Ansvariga nämnder
Verka för ökad samverkan mellan frivården och socialtjänst för att samordna insatser till våldsutövare i syfte att förebygga återfall i brott	Socialnämnden, stadsdelsnämnderna och äldrenämnden
Ta fram rutiner för att motivera unga, vuxna och äldre som utövar våld i nära relationer och eller hedersrelaterat våld och förtryck till att ta emot stöd för att upphöra med våldet	Stadsdelsnämnderna
Erbjuda vuxna och äldre som utövar våld i nära relationer och eller hedersrelaterat våld och förtryck samtalsstöd i syfte att sluta utöva våld	Stadsdelsnämnderna

Aktivitet	Ansvariga nämnder
Erbjuda vuxna och äldre som utövar våld i nära relationer och eller hedersrelaterat våld och förtryck tillfälligt boende i syfte att våldsutsatta ska kunna bo kvar hemma	Stadsdelsnämnderna
Relationsvårdscentrum implementerar partnerkontakt för att värna om våldsutsatt och eventuella barns säkerhet under den tid våldsutövaren får stöd	Stadsdelsnämnderna
KAST ⁵¹ erbjuder unga, vuxna och äldre som har köpt sex eller är i riskzonen samtalsstöd	Socialnämnden
Erbjuda unga våldsutövare stöd i syfte att upphöra med utövandet av våld mot närstående	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Sprida information om civilsamhällets resurser i syfte att nå våldsutövare som inte har kontakt med stadens egna verksamheter	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden
Sprida lättillgänglig information på flera språk om hjälp och stöd för våldsutövare	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden
Ge krisstöd till familjer, vars barn och unga har omhändertagits eller lämnat familjen på grund av hedersrelaterat våld och förtryck inom familjen	Stadsdelsnämnderna

⁵¹ KAST - Köpare Av Sexuella Tjänster

Mål 3 Stadens verksamheter arbetar aktivt för att upptäcka våldsutsatta vuxna och barn samt våldsutövare

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Staden har rutiner och kompetens för att upptäcka våldsutsatta barn, unga, vuxna och äldre.
- Staden har rutiner och kompetens för att upptäcka våldsutövare.

Indikatorer

Andel enheter, som möter barn, unga, vuxna och äldre, som använder rutinfrågor för att upptäcka våld. (Stadsdelsnämnderna)

Andel förskolor som fått och implementerat "Liten och trygg". (Stadsdelsnämnderna)

Aktivitet	Ansvariga nämnder
Sprida lättillgänglig information på flera språk om stöd- och skyddsinsatser via de arenor och verksamheter där barn, unga, vuxna och äldre vistas	Arbetsmarknadsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, stadsdelsnämnderna, socialnämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden och bostadsbolagen
Främja tidig upptäckt av barn, unga, vuxna och äldre genom att rutinmässigt ställa frågor om våld enligt exempelvis standardiserade metoder	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden
Mikamottagningen och regionkoordinatorerna utvecklar ett stödmaterial om unga och vuxna med erfarenhet av sex mot ersättning, riktat till medarbetare inom socialtjänsten	Socialnämnden

Aktivitet	Ansvariga nämnder
Mikamottagningen och regionkoordinatorerna genomför uppsökande verksamhet för att tidigt upptäcka barn, unga och vuxna som säljer sexuella tjänster	Socialnämnden
KAST arbetar uppsökande på nätet för att nå sexköpare och potentiella sexköpare	Socialnämnden
Sprida och implementera handledningen ”Liten och trygg” till förskolans personal i kommunen, i syfte att öka personalens kunskap om våld och uppmärksamma utsatta barn	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Socialjouren genomför Islandsprojektet i syfte att öka samhandling med polisen	Socialnämnden
Våldsutövare görs till en tydligare målgrupp i riktlinjer för handläggning av ärenden gällande våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck	Socialnämnden
Utveckla stöd till chefer i syfte att öka kunskapen om våld för att stötta medarbetare som är utsatta	Kommunstyrelsen och socialnämnden

Mål 4 Våldsutsatta vuxna och barn har tillgång till insatser utifrån sina behov

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Medarbetare i staden har kunskap, metoder och arbetssätt för att erbjuda insatser till våldsutsatta barn, unga, vuxna och äldre som överensstämmer med deras behov.
- Staden samverkar med polis, åklagare, hälso- och sjukvården samt civilsamhället såväl på strategisk nivå som runt enskilda våldsutsatta.

Indikatorer

Andel nämnder som har en aktuell skriftlig och på ledningsnivå beslutad rutin för hur handläggare ska säkra skolgången för barn i skyddat boende. (Stadsdelsnämnderna)

Andel blivande och befintliga jour- och familjehem som genomgått utbildning (Stadsdelsnämnderna)

Aktivitet	Ansvariga nämnder
Erbjuda insatser och stöd till våldsutsatta barn och unga på kort och lång sikt	Stadsdelsnämnderna
Erbjuda insatser och stöd till våldsutsatta vuxna och äldre på kort och lång sikt	Stadsdelsnämnderna
Genomföra strukturerade hot- och riskbedömningar i alla ärenden som rör våldsutsatthet	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Erbjuda barn, unga, vuxna och äldre som har sex mot ersättning eller skadar sig med sex, insatser och stöd på kort och lång sikt	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna

Aktivitet	Ansvariga nämnder
Ta fram ett utbildningspaket om barn som upplevt våld som riktar sig till blivande jour- och familjehemsföräldrar	Socialnämnden
Erbjuda anpassat skydd och stöd för våldsutsatta som är i särskilt sårbara situationer på grund av exempelvis ålder, missbruk, funktionsnedsättning, sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck, utländsk bakgrund och närståendes värderingar kring självbestämmanderätt över sexualitet och relationer	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Se över utbud av tillfälliga boendeformer för unga och vuxna utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck som inte är i behov av skydd, samt vid behov utveckla nya boendeformer	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Skapa och implementera rutin för att säkra skolgång för barn i skyddat boende	Socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden
Arbeta för att öka förekomsten av samordnad individuell plan för personer som blivit utsatta för hedersvåld eller våld i nära relationer och som har behov av samordnat stöd från socialtjänst och hälso- och sjukvård	Socialnämnden, stadsdelsnämnderna och äldrenämnden
Informera om civilsamhällets resurser i syfte att nå våldsutsatta som inte har kontakt med stadens egna verksamheter	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden

Mål 5 Våldsutsatta vuxna och barn medverkar i brottsutredningar

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Våldsutsatta barn, unga, vuxna och äldre har skydd och stöd under brottsutredning och rättsprocess utifrån sina behov.

Indikatorer

Andel personer av dem som polisanmält våldet och har kontakt med RVC som fått stöd under rättsprocessen. (Stadsdelsnämnderna)

Antal unga som får stöd och hjälp av Stödcentrum utifrån våld i nära relationer. (Socialnämnden)

Aktivitet	Ansvariga nämnder
Utveckla samverkan mellan Polisen och kommunernas enheter mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck i syfte att stödja våldsutsatta i rättsprocessen	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Utveckla samverkan mellan Polisen och socialtjänsten i syfte att stödja utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål i rättsprocessen	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
När barn förhörts av polis vid misstanke om att de utsatts för våld eller övergrepp inom familjen ska barnet och föräldrarna ges omedelbart stöd och hembesök ska göras i anslutning till förhöret	Stadsdelsnämnderna
Stödcentrum erbjuder stöd under rättsprocess när våldet är polisanmält	Socialnämnden
Relationsvåldscentrum erbjuder stöd under rättsprocess när våldet är polisanmält	Stadsdelsnämnderna

Mål 6 Stadens verksamheter arbetar med systematisk kunskapsutveckling

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Stadens verksamheter använder systematisk kunskapsutveckling och utvärdering för att utveckla sin verksamhet.

Indikatorer
Andel enheter som har säkerställt att medarbetare har relevant kunskap om våld i nära relationer. (Arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden)
Andel individer av de flyktingar (enligt förordning 2010:1122) som kommunen tagit emot som har eller har haft samhällsorientering som aktivitet i kommunens regi. (Arbetsmarknadsnämnden)
Andel enheter som har säkerställt att medarbetare har relevant kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck. (Arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden)

Aktivitet	Ansvariga nämnder
Yrkesverksamma inom förskola utbildar sig kring våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck samt könsstypning	Stadsdelsnämnderna
Yrkesverksamma inom skola, fritid, socialtjänst, kultur och arbetsmarknad utbildar sig kring våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck inklusive barnåktenskap, tvångsåktenskap och könsstypning, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation	Arbetsmarknadsnämnden, kulturnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden

Aktivitet	Ansvariga nämnder
Sprida grundkursen "Webbkurs Heder"	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna och äldrenämnden
Sprida grundkursen "Webbkurs om våld" från Nationellt centrum för kvinnofrid	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna, utbildningsnämnden och äldrenämnden
Sprida grundkursen "Webbkurs om prostitution" från Nationellt metodstöd för människohandel och prostitution	Arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden
Säkerställa att alla introutbildningar för nyanställda inom socialtjänsten ska innehålla ett avsnitt om våld och våldsutsatthet	Socialnämnden
Följa användandet av bedömningsinstrumentet iRisk inom barn- och ungdomsvården i staden	Socialnämnden

Mål 7 Stadens verksamheter använder metoder och insatser som vilar på evidens och/eller på beprövad erfarenhet

För att nå dit behöver följande vara på plats:

- Staden arbetar utifrån bästa tillgängliga kunskap.

Indikatorer

RVT använder minst en standardiserad bedömningsmetod vid utredning av behovet av stöd och hjälp hos våldsutsatta vuxna.
(Stadsdelsnämnderna)

Aktivitet	Ansvariga nämnder
Genomföra strukturerade hot- och riskbedömningar i alla ärenden som rör våldsutsatthet	Socialnämnden och stadsdelsnämnderna
Följa pågående utvärdering av RVC som utförs av Ersta Bräcke Sköndal högskola, och som ska vara klar 2021	Socialnämnden

Samverkan

Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation är komplexa samhällsproblem som kräver att många olika aktörer arbetar tillsammans för att motverka våldet. Samverkan och samhandling mellan myndigheter, med det civila samhället samt inom den egna organisationen är därför av stor vikt.

Intern samverkan och samhandling i staden

Stadens egna verksamheter, däribland socialtjänst, arbetsmarknadsinsatser och skola, behöver samverka och samhandla både inom den egna verksamheten och med varandra. Våldsutsatta personer och personer som utövar våld finns inom alla typer av verksamheter i staden. Det är därför av största vikt att det finns en fungerande intern samhandling, så att personer som har utsatts för våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål eller sexuellt våld oberoende relation ska kunna erbjudas kvalitativt stöd, och att våldsutövare kan motiveras till att söka hjälp för att upphöra med sitt våldsutövande. Likaså finns barn och unga som upplever våld hemma eller utsätts för prostitution, människohandel och sexuellt våld i alla skolor och inom fritidsverksamheter. Samhandling mellan lärare och elevhälsa, samt med socialtjänsten, är av stor vikt för att hjälpa barnet eller den unge. Se mer om samverkan mellan skola och socialtjänst i *Stödmaterial för samverkan mellan skolan och socialtjänsten*.

Extern samverkan och samhandling

Det finns flera externa aktörer som staden behöver samverka och samhandla med i arbetet mot våld. Operation kvinnofrid, där staden samverkar med länsstyrelsen, övriga kommuner i länet, Polisen, Kriminalvården och Region Stockholm är en viktig plattform i detta sammanhang. Runt enskilda individer eller familjer behöver socialtjänsten samhandla med bland annat Polisen, Kriminalvården, hälso- och sjukvård och kvinnojourer som bedriver skyddat boende. För skolan kan det vara aktuellt att samhandla med civilsamhället vid genomförandet av våldspreventiva program eller teman inom undervisningen.

Förebyggande arbete

Interventioner behövs på flera nivåer

Interventioner för att förebygga, förhindra eller att få våldet att upphöra handlar om att stärka upp skyddsfaktorer och minska riskfaktorer hos individer på olika preventions- och samhällsnivåer. Riskfaktorer är egenskaper, händelser, förhållanden eller processer som ökar sannolikheten eller risken för ett visst utfall eller beteende. En skyddande faktor kan minska effekten av riskfaktorer. Risk- och skyddsfaktorer är ungefär samma oavsett kön, etnicitet, kulturell bakgrund och social klass.⁵²

Olika nivåer av våldspreventivt arbete

Programmets mål för arbetet mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuella våld oberoende relation finns på tre olika preventiva nivåer som beskrivs kortfattat nedan.

Den första nivån är universell prevention, det vill säga sådant som riktar sig till alla barn, unga, vuxna och äldre, innan våldet har skett. Skolans sex- och samlevnadsundervisning har en viktig roll i universellt förebyggande arbete för att bland annat förändra stereotypa könsnormer och motverka destruktiva maskulinitetsnormer hos pojkar och unga män.⁵³ Det kan också handla om program där unga får verktyg som främjar hälsosamma och jämställda relationer, samt att ge unga redskap till att lägga sig i andras beteende för att förhindra eller avbryta våld och trakasserier. Program som vänder sig till dem som står bredvid och ser på i en våldsamt situation blir allt vanligare vid universell prevention. Studier visar att en del av de unga som har haft sex mot ersättning har börjat med det efter att de varit utsatta för sexuella övergrepp och eller gör detta som en form av självskadebeteende.⁵⁴ Att arbeta för att motverka sexuella övergrepp och självskadebeteende hos

⁵² Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende. Kunskapsstöd för socialtjänsten. (2020) Socialstyrelsen

⁵³ Handlingsplan mot prostitution och människohandel. Bilaga till regeringsbeslut 2018-02-08 nr II:1. Socialdepartementet

⁵⁴ Prostitutionen i Sverige 2014. En omfattningskartläggning. Rapport 2015:10, Länsstyrelsen i Stockholm

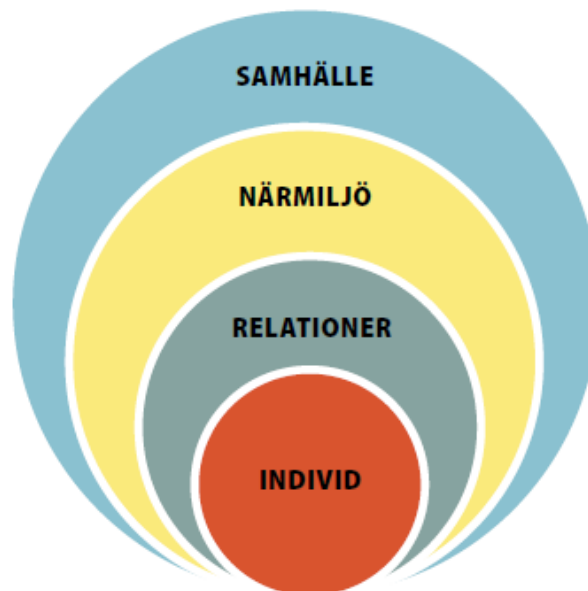
barn och unga kan därmed i förlängningen också vara ett sätt att arbeta förebyggande mot prostitution.

Selektiv prevention handlar om att med selektiva interventioner, minska den totala förekomsten av våld och riktar sig till riskgrupper. Exempelvis uppsökande arbete för att nå unga i utanförskap som varken arbetar eller studerar och förebyggande socialtjänst, eller stöd till unga som utsatts för sexuella övergrepp i syfte att motverka framtida självskadebeteende.

Indikerad prevention har fokus på insatser på kort och lång sikt efter att våldet har skett. Det kan handla om stöd och skydd i den akuta situationen eller återfallsförebyggande arbete för våldsutövare. Socialtjänstens relationsvåldsteam och relationsvåldscentrum är huvudaktörer men även exempelvis äldreomsorgen, skola och förskola kan vara berörda.

Samhällsnivåer

Interventioner görs även på olika samhällsnivåer: individ, relation, närmiljö och samhälle.

Figur: Socioekologisk modell med fyra sammanvävda nivåer.⁵⁵

⁵⁵Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020–2026. Rapport 2019:23. Länsstyrelsen i Stockholm.

Samhälle

De aktörer som verkar på samhällsnivå kan göra interventioner och stärka upp skyddsfaktorer genom starkare lagstiftning, policy eller utveckling av styrmedel för jämställdhet och jämlikhet.

Närmiljö

De aktörer som verkar i närmiljö kan stärka skyddsfaktorer genom tillämpning av rådande lagstiftning och utveckling av metoder och arbetssätt för exempelvis brottsförebyggande arbete. Polis, hälso- och sjukvård, kommuner och statliga regionala myndigheter verkar på denna nivå med just tillämpning av lagstiftning men även utveckling av arbetssätt och specificerade insatser för att stärka upp skyddsfaktorer för individer.

Relation

De aktörer som verkar på relationsnivå är de som står i relation till individen men även de arenor där individen befinner sig i vardagen. Skola, öppna förskolan, fritidsverksamhet, arbete, öppna mötesplatser och träffpunkter för vuxna och äldre är exempel på verksamheter som har möjlighet att stärka upp skyddsfaktorer för barn, unga, vuxna och äldre.

Individ

De aktörer som verkar på individnivå är de som träffar individen eller dess familj och har möjlighet att göra interventioner för att stärka upp skyddsfaktorerna genom exempelvis behandling om en individ utsätter någon för våld eller själv är utsatt. Här kan även interventioner riktade till föräldrar göras för att stärka dem i deras föräldraroll.

Arbetsgivarperspektiv

Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck är ett dolt samhällsproblem där kvinnor, män och barn utsätts. Trots att det är ett vanligt problem så är det något som kan vara svårt att prata om.

Våldet kan vara bakomliggande orsak till diffusa hälsoproblem och sjukskrivningar. Förändrat beteende eller beteende som ger anledning till oro kan vara tecken på en mängd olika tillstånd som till exempel stress, vantrivsel, utmattning, våldsutsatthet eller våldsutövande. Mot bakgrund av detta är det viktigt att personalansvariga har kunskap om att ett beteende som föranleder oro även kan vara att medarbetare är utsatta för våld i nära relationer och eller hedersrelaterat våld och förtryck.

Det är viktigt att våga fråga om våld från närstående, gärna rutinmässigt vid oro för en medarbetare eller vid upprepad korttidsfrånvaro. Att utveckla stöd till chefer för att öka medvetenheten och kunna stötta medarbetare i dessa situationer är ett viktigt uppdrag i staden under kommande programperiod.

Fortsatt behov av kunskapsutveckling

Arbetet med att upptäcka våld så tidigt som möjligt och att ge stöd, skydd och hjälp är ett kontinuerligt och långsiktigt arbete. För detta arbete behöver medarbetare ha tillräckliga kunskaper om våldets olika uttryck och förekomst samt kunna identifiera tecken på våld. Medarbetare behöver även veta hur de ska agera om de får kännedom om att våld har förekommit.

Kunskaper om våldsförebyggande arbete inom andra arenor än förskola och skola behöver öka. Ett exempel är föräldraskapsstöd som är en viktig del i det våldsförebyggande arbetet för att stärka skyddsfaktorer och på så sätt minska risken för att utsättas för, uppleva eller utöva våld.⁵⁶ Forskning om våldsbejakande extremism visar att personer i denna miljö ofta har upplevt våld i hemmet under uppväxten. Utifrån detta är det viktigt att öka kunskapen om våldsförebyggande arbete i denna kontext.

Vidare finns det ett stort behov av att öka kunskaper om att motivera våldsutövare till att bryta ett våldsamt beteende. Stöd till våldsutövare är ett relativt nytt område och därför är kunskapen om evidensbaserade metoder begränsad och det är ett område som behöver utvecklas framöver.

För att tidigt upptäcka och arbeta mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation behöver medarbetare inom socialtjänsten ha grundläggande kunskaper om målgrupperna.

⁵⁶ *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020–2026*. Rapport 2019:23. Länsstyrelsen i Stockholm

Referenser

Kopplingar till olika styrdokument

En rad olika styrdokument ligger till grund för arbetet i stadens verksamheter. Många av dem beslutas av kommunfullmäktige. Övergripande styrdokument är Stockholms stads budget som konkretiseras i årsvisa mål och uppdrag till stadens nämnder och bolagsstyrelser.

Detta program vilar utöver den regionala strategin som nämnts, även på ett antal internationella och nationella styrdokument samt program inom staden, vilka följer nedan.

Internationella styrdokument

Programmet har kopplingar till följande internationella styrdokument.

- Agenda 2030⁵⁷ är FN:s globala mål för en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling. Jämställdhet är ett eget mål i agendan, mål 5, med delmål som bland annat handlar om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Flera av de andra målen har också betydelse för arbetet mot våld, såsom mål 3 Hälsa och välbefinnande, mål 10 Minskad ojämlikhet samt mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen.
- FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.⁵⁸
- Palermoprotokollet, Europarådskonventionen och EU:s direktiv 2011/36/EU - om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättning av rådets rambeslut.⁵⁹

⁵⁷ United Nations Development Programme. *Globala målen*.

⁵⁸ <https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2015/06/konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning>

⁵⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0036>

- WHO's Global strategy and action plan on ageing and health.⁶⁰ Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (CETS nr. 210, 2011)⁶¹, Europarådets konvention om åtgärder mot människohandel (CETS nr. 197, 2005)⁶² samt, Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (CETS nr. 201, 2007).⁶³ Sverige har anslutit sig till dessa konventioner.
- FN:s konvention om barnets rättigheter,⁶⁴ eller barnkonventionen, innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Varje barn har rätt att få sina grundläggande behov tillgodosedda, att få skydd mot utnyttjande och diskriminering samt att få uttrycka sin mening och bli respekterad. I artikel 19 framgår att barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp.

Nationella styrdokument

Programmet har även kopplingar till följande nationella styrdokument:

- Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och mäns ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det finns sex delmål där det sjätte är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.
- Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet beaktas.
- De folkhälsopolitiska nationella målen för god och jämlik hälsa⁶⁵ hos hela befolkningen är också nära sammanlänkade med målen i programmet. Personer som utsätts för våld har ofta en sämre hälsa än övriga befolkningen då de kroppsliga och psykologiska konsekvenserna av våld är både akuta och långsiktiga. Att förebygga och bekämpa våld bidrar därför till att främja en jämlik hälsa.

⁶⁰ <https://www.who.int/ageing/WHO-GSAP-2017.pdf?ua=1>

⁶¹ Europarådet. *Konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.*

⁶² Europarådet. *Konvention om bekämpande av människohandel.*

⁶³ Europarådet. *Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp.*

⁶⁴ *Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter.*

⁶⁵ Prop. 2017/18:249. *God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik*

- Regeringens brottsförebyggande program: *Tillsammans mot brott – ett nationellt förebyggande program*⁶⁶ som innehåller exempel på hur förebyggande insatser kan riktas mot individer som riskerar att begå och har begått brott och mot de situationer där brott riskerar att begås.
- *En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd*⁶⁷ som syftar till att främja barns hälsa och utveckling genom stöd i föräldraskapet, och har starka kopplingar till våldsförebyggande arbete. Att barn får växa upp under trygga förhållanden utan att riskera att utsättas för olika typer av våldshandlingar är en central förutsättning för barns utveckling och hälsa.
- *Nationell strategi om våld mot äldre inom vård och omsorg*. Strategins övergripande mål är ”Äldre personer ska kunna leva i värdighet och säkerhet och i frihet från utnyttjande och våld inom vård och omsorg” och bland annat lyfts vikten av att personal får utbildning om våld mot äldre och vågar fråga om utsatthet, liksom vikten av samverkan med andra aktörer.⁶⁸

Stadens olika program

- Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018–2022
- Program för ett jämställt Stockholm 2018–2022
- Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck 2018–2022
- Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2018–2023
- Stockholms stads strategi för romsk inkludering 2018–2022
- Strategi för att minska risken för att barn unga och unga vuxna dras in i kriminalitet 2019–2022
- Stockholms stads program för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2018–2021
- Strategi för en äldrevänlig stad

⁶⁶ Skrivelse 2016/17:126. *Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program*.

⁶⁷ *En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd*. Socialdepartementet

⁶⁸ *Nationell strategi om våld mot äldre inom vård och omsorg*. Bilaga till protokoll vid regeringssammanträde 2014-06-12 nr II:15. Socialdepartementet.

Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025

48 (56)

Källförteckning

Böcker

Heimer, Gun, Björck, Annika, Kunosson, Chrystal (red.)
Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar. Lund: Studentlitteratur.
2014

Wikan, Unni. *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront förlag. 2005

Rapporter

”Analys våld i nära relationer” Sweco, socialförvaltningen i
Stockholms stad. 2020.

Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har
annat normbrytande beteende. Kunskapsstöd för socialtjänsten.
Socialstyrelsen. 2020.

Brott i nära relationer. En nationell kartläggning. Rapport 2014:8.
Brottsförebyggande rådet. Stockholm. 2014

Brott i nära relationer bland unga. Kortanalys 6/2018.
Brottsförebyggande rådet. Stockholm. 2018

Detta borde alla veta om barnmisshandel. Rädda Barnen.

En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd.
Socialdepartementet. Artikelnr: S2018.013

Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och
forskningsöversikt. NCK-rapport 2010:1 Uppsala: Nationellt
Centrum för Kvinnofrid, Uppsala universitet. 2010

í Baianstovu, Rúna, Strid, Sofia, Cinthio, Hanna, Särnstedt, Emmie,
Enelo, Jan-Magnus. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets
uttryck och samhällets utmaningar. En kartläggning i Göteborg,
Malmö och Stockholm 2017–2018. Stockholms stad, Göteborg stad,
Malmö stad och Örebro universitet. Stockholm. 2018

Jansson, Staffan, Jernbro, Carolina. Våld mot barn 2016. En
nationell kartläggning. Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Stockholm.
2017

Människohandel för sexuella och andra ändamål. Lägesrapport 20. Rapport 2018. Polismyndigheten

Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, utdrag ur Skrivelse 2016/17:10. Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid

Nationell strategi om våld mot äldre inom vård och omsorg. Bilaga till protokoll vid regeringssammanträde 2014-06-12 nr II:15. Socialdepartementet. 2014.

Prostitutionen i Sverige 2014. En omfattningskartläggning. Rapport 2015:10. Länsstyrelsen i Stockholm. 2015

Våld mot äldre kvinnor. En forsknings- och kunskapsöversikt. NCK-rapport 2016:1. Uppsala: Nationellt Centrum för Kvinnofrid, Uppsala universitet. 2016

Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa. NCK-rapport 2014:1. Uppsala: Nationellt Centrum för Kvinnofrid, Uppsala universitet. 2014.

Sex mot ersättning. Utbildningsmaterial om skydd och stöd till barn och unga. Socialstyrelsen. 2015

Sex mot ersättning. Utbildningsmaterial om stöd och hjälp till vuxna. Socialstyrelsen. 2015

Social rapport 2010. Socialstyrelsen. 2010

Stockholms stads program för att motverka hemlöshet 2020–2025. Stockholms stad. Dnr. 3.1.1–849/2019. 2020

Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län 2020–2026. Rapport 2019:23. Länsstyrelsen i Stockholm

Strategi för en äldrevänlig stad. Underlag till program. Oktober 2017. Stockholms Stad. Dnr: 3.3–407/2017

Våld. Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Socialstyrelsen. Stockholm. 2016

Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025

50 (56)

Websidor

<http://www.hedersfortryck.se/hedersfortryck/hedersvald-och-intellektuell-funktionsnedsattning/>

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/varmland/sugardating-en-allt-vanligare-verksamhet>

www.unicef.se

SOU:er, skrivelser och riksdagstryck

Handlingsplan mot prostitution och människohandel. Bilaga till regeringsbeslut

2018-02-08 nr II:1. Socialdepartementet.

Justitiekommitténs betänkande 2019/20:JuU7

Proposition 2017/18:249. *God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik*

Skrivelse 2016/17:126. *Tillsammans mot brott – ett nationellt förebyggande program*

Skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*

SOU 2010:49 Betänkande av Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst: *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999–2008.*

SOU 2014:49 *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga.*

Lagar, författningar och konventioner

Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter.

Europarådets konvention om bekämpande av människohandel

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.

Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Palermoprotokollet, tilläggsprotokoll till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0036>

Skollag (2010:800)

Socialtjänstlag (2001:453)

United Nations Development Programme. *Globala målen*.

WHO's Global strategy and action plan on ageing and health.
<https://www.who.int/ageing/WHO-GSAP-2017.pdf?ua=1>

Vetenskapliga artiklar

Överlien, Carolina. Våld mellan ungdomar i nära relationer. Digitala medier och utövande av kontroll. *Socialvetenskaplig tidskrift* 2018:1

Bilaga 1. Vad har hänt sen sist?

Under den föregående programperioden för Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017–2020 genomfördes stora satsningar inom området i staden. I denna bilaga nämns några av de mest omfattande i korthet.

- **Utbildning om våld i nära relationer** på basnivå på Karolinska Institutet på uppdrag av staden som gav 3 högskolepoäng. Utbildningen vände sig till alla medarbetare i staden och genomfördes åtta omgångar. Totalt gick knappt 3 500 medarbetare kursen.
- **En kartläggning av förekomsten och karaktären av hedersrelaterat våld och förtryck** genomfördes i samverkan med Göteborgs stad och Malmö stad under 2017–2018.
- **Våld och normkritik.** En föreläsning om genus, diskriminering och våld i nära relationer gavs vid 12 omgångar under 3 år. Utbildningen vände sig till alla medarbetare i staden och totalt genomgick 2 595 medarbetare föreläsningen.
- **Mentorer i våldsprevention (MVP).** Det våldsförebyggande programmet MVP implementerades i ca 20 skolor under programperioden.
- **Ett stödmaterial för att arbeta med våldsfrågorna togs fram** för att användas i olika verksamheter i staden, exempelvis på APT.
- **Konferens om en stad fri från våld.** Den 3 maj 2018 hölls en stor konferens med nästan 300 chefer och politiker från ett flertal olika nämnder och verksamheter i staden samt representanter från civilsamhället, med fokus på våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Föreläsarnas spännvidd sträckte sig från generalsekreterare på Unizon och professor på Försvarshögskolan till barnläkare vid Akademiska sjukhuset i Uppsala och verksamhetschef på Origo. Konferensen var mycket uppskattad bland deltagarna.
- **Informationskampanjer.** Återkommande under programperioden har informationskampanjer genomförts i sociala medier, tunnelbanan, informationstavlor på stan mm.
- **Extern webbsida, ”aldrigigen.se”** skapades med information till våldsutsatta, våldsutövare och personer i omgivningen som är oroliga för en närstående.

Bilaga 2. Stödinsatser inom staden

I Stockholms stad finns flera verksamheter som riktar sig till utsatta och utövare, såväl barn, unga, vuxna och äldre.

Skyddat boende

Insatsen skyddat boende innebär såväl skalskydd som psykosocialt stöd, exempelvis krissamtal, stöd och hjälp vid polisanmälan och ansökan om skyddade personuppgifter. Om den våldsutsatta personen har barn kan det/de följa med till boendet. Vissa boenden har särskild inriktning, såsom kvinnor i missbruk eller hedersrelaterat våld och förtryck.

Mellanboende

Efter utflytt från skyddat boende kan personen ibland erbjudas så kallat mellan- eller utslussningsboende, ibland i väntan på en permanent bostad. Mellanboendet är mer ”öppet” än skyddat boende men fortfarande med visst stöd.

Stöd- och informationssamtal

Den som är utsatt för våld kan få stödsamtal inom socialtjänsten. Ofta erbjuds också ett par samtal utan biståndsbeslut, som då är mer inriktade på att informera om vilket stöd som finns att få.

Kontaktperson eller stödperson

En kontaktperson eller stödperson bistår med psykosocialt och även praktiskt stöd på lite längre sikt, exempelvis efter utflytt från skyddat boende till ett eget boende eller så kallat ”mellanboende” eller ”utslussningsboende”.

Ekonomiskt bistånd

Att lämna en relation där man utsatts för våld, ibland i ett akut skede, kan innebära att man hamnar i en svår ekonomisk situation. Akut ekonomiskt bistånd kan beviljas med kort varsel och vid bedömningen av rätten till ekonomiskt bistånd ska hänsyn tas till om personen är utsatt för våld i nära relation.

Budget- och skuldrådgivning

Stadsdelsnämnderna erbjuder budget- och skuldrådgivning till personer i behov av detta. Det kan vara ett viktigt stöd för personer som har utsatts för våld i en nära relation och kanske inte haft insyn i och kontroll över ekonomin, eller har blivit utnyttjade ekonomiskt.

Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025

54 (56)

Familjebehandling

Familjebehandling erbjuds ofta, vilket innebär att familjen får samtalsstöd ihop.

Familjerådgivningen

Familjerådgivning är en möjlighet för par, familjer och föräldrar med problem i sin relation, att tillsammans med en professionell utomstående arbeta med svårigheterna, i syfte att komma vidare på ett konstruktivt sätt.

Barnahus

Barnahus erbjuder ett samordnat stöd till barn som är utsatta för brott, särskilt vålds- och sexualbrott. Det är en samverkan mellan staden, några kranskommuner, polisen och åklagarmyndigheten. På Barnahus kan barn få hjälp av alla aktuella instanser på ett och samma ställe.

Ungdomsjouren

Ungdomsjouren bedriver socialt uppsökande arbete med barn och ungdomar på kvällar, nätter och helger. Syftet är att förebygga att barn och ungdomar hamnar i missbruk, kriminalitet, prostitution eller annat socialt nedbrytande beteende. Personal från ungdomsjouren är också med vid polisförhör med ungdomar under 18 år. Syftet är att fånga upp de ungdomar som behöver socialtjänstens stöd och hjälp.

Ungdomsmottagningen

Ungdomsmottagningen vänder sig till ungdomar mellan 12 och 23 år och erbjuder stöd, råd och behandling inom områdena sexuell, reproduktiv, psykisk och psykosocial hälsa. På mottagningen bedrivs ett tvärprofessionellt arbete mellan barnmorska och kurator genom individuella besök, gruppverksamhet samt utåtriktat arbete.

Stödcentrum

Stödcentrum finns vid samtliga tre polisområden i syfte att erbjuda stöd till de ungdomar som utsatts för brott samt tidigt uppmärksamma ungdomar misstänkta för brott. Stödcentrum erbjuder stödjande samtal, rådgivning och praktisk hjälp till dem mellan 12–21 år som utsatts för brott, de under 18 år som har sex mot ersättning samt till anhöriga, vårdnadshavare och vittnen till brott. Stödcentrum erbjuder även stöd till barn och unga som utsätts för våld i sin relation till en annan ung person eller partner.

Origo Resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld
Origo finansieras och samägs av länets samtliga 26 kommuner, Region Stockholm samt Polisen. På Origo samarbetar yrkesverksamma från olika myndigheter under ett och samma tak för att hjälpa barn och unga som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat förtryck och våld.

Relationsvåldsteam (RVT)

Socialtjänstens RVT i respektive stadsdelsförvaltning ger stöd och hjälp till dem som utsätts för våld och som exempelvis är i behov av skyddat boende, utsätter den dem lever med för våld eller om en medborgare är orolig för någon annan.

Relationsvåldscentrum (RVC)

RVC erbjuder samtalsstöd och behandling till personer som är eller har varit utsatta för våld i nära relation samt hedersrelaterat våld och förtryck och till vuxna våldsutövare. Alla över 18 år är välkomna. Stöd kan ges individuellt eller i grupp. RVC kan ge stöd under rättsprocessen och har ett nära samarbete med stadsdelsförvaltningarnas relationsvåldsteam och familjerätten. RVC samverkar med bland annat polisen.

Regionkoordinatorerna mot prostitution och människohandel (POM)

Regionkoordinatorerna bistår myndigheter, till exempel polis och socialtjänst med stöd vid prostitution eller människohandelsärenden i Stockholms stad och länet.

Mikamottagningen

Mikamottagningen erbjuder stödjande samtal och praktiskt stöd till personer som har erfarenhet av sex mot ersättning, sexuellt självskadebeteende och/eller är utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Alla över 18 år är välkomna, även anhöriga kan få stöd. Mikamottagningen erbjuder också konsultation till andra yrkesverksamma. Mikamottagningen har ett samarbete med Region Stockholm som driver en sex- och samlevnadsmottagning MikaHälsa.

KAST - Köpare Av Sexuella Tjänster

KAST är en verksamhet som erbjuder människor som vill sluta köpa sex anonym rådgivning och stödsamtal via telefon, e-post eller tidsbokade besök. Även anhöriga är välkomna. Till KAST är alla välkomna, oavsett kön eller sexuell identitet.

Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025

56 (56)

Kriscentrum för kvinnor och barn

Kriscentrum är ett skyddat boende för kvinnor och eventuella medföljande barn. Här ges psykosocialt stöd och boendet har skalskydd. Kriscentrum har några rum där de boende kan ha med sig husdjur.

Kruton

Kruton är ett skyddat boende för ungdomar och unga vuxna mellan 16 och 25 år som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Även här finns skalskydd och psykosocialt stöd.

Hvilan

Hvilan är ett skyddat boende för hemlösa kvinnor. Även aktivt missbrukande kvinnor tas emot. Skalskydd och psykosocialt stöd erbjuds.

Syrenen

Syrenen är ett skyddat nyktert- och drogfritt stödboende för kvinnor i socialt utsatta situationer. Boendet är anpassat för personer med funktionsnedsättning och missbruk. Skalskydd och psykosocialt stöd erbjuds.